

5-ik szám. Január 30. 1868.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a **lap szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1868.
NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: Cobden Rikárd. — Horác költeménye. (Carm. Lib. II. Ode XI.) Költemény *Tóth Endrétől.* — „A magyar szabadságkövességek most.“ *Szokolay Viktoról.* — „A bunyevácok babonás szokásai.“ *L. A. tól.* — „Bostonból a Niagara-zuhathaghoz.“ *Rosty Páltól.* — „Szathmár.“ *Barlók Lajostól.* — „Hogyan éltek a művelt népek két ezer év előtt.“ *S. G. tól.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.* — „Vegyes

költemények.“ — „Irodalom.“ — „Zenészet.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „A kiadóhivatal üzenetei.“ — „Ujdonságok.“

Képek: Cobden Rikárd. — Tolongás a sz.-pétervári gőzfürdőbe. — A szathmári székes templom. (Fénykép után.) — A Kolowrat-Ring Bécsben. — Csatában elesett katonák sír-entéke.

Irodalom.

— (A „*Budapesti Szemle*“) múlt évi 9:10-dik füzeté, Csengery Antal szerkesztése mellett közelebb jelent meg következő főbb tartalommal: „A törökök és a nyugati polg. árosodás“ Vámbérytől; „Népköltés Angliában“ Barsitól; „Az 1626. pozsonyi béke előzményei“ Garádytól; „A Cheops-gula titkai“ Dapsitól; s „A francia klasszikus drá máról“ Gyulai Páltól. — A „B. Szemle“ új évfolyama ismét 10 terjedelmes füzetben jelenik meg, előfizetheti rá Rát h Mór könyvkereskedésbe címszándékokban*10 ftyával. Hazai tudományos irodalmunk e becses közönyét ajánljuk mindenki figyelmébe.

— (Bár kissé elkésve, mégis megkaptuk a „*Rósaabimbók*“) cím alatt b. Pongrátz Emilnek a nyáron megjelent költemény-

füzérét; csinos picinyke kötet, a csinos szerző csinos arcképevel. Ára 1 ft.

— („*Egyéni*“, nézet abortívönny körüli sürgős leendőkre nézve,“) irta T. M. Ára 10 kr. Kapható Eggenberger pesti könyvkereskedése után.

— („*Mindszenty Gedeon újabb költeményei*“) kiadta Lonkay Antal. A csinos kiállítású vastag kötet ára 2 ft s a magyar r. katolikus papságnak van ajánlva.

— (Göndöcs Benedek új kigyósi lelkész) „*Sírvirágok*“ című imakönyvre bocsátott ki előfizetési felhívást, melynek tisztá jóvedelmét a honvédségélyző alap javára ajánlta fel. A mű 10—12 ívet teend finom velin-papíron nyomtatva, előfizetési ára 1 ft. Megrendelhetni szerzőnél (Pest. fürdő utca 3. sz.) vagy Hartleben könyvkereskedésében,

Zenészet.

— (Rózsavölgyi és társa műkereskedésében) Székely Imrétől, a derék zeneszerzőnk és zongoravirtuozunktól ismét egy szép magyar ábránd jelent meg, melyet Simonffy ezen ismert

dala fölött szerezett: „Fütyöl a szél, az idő már öszre jár.“ Minthogy e jó művet bizonyára sokan óhajtják megszerezni, tehát megjegyezzük azt is, hogy ára 1 ft.

Szerkesztői üzenetek.

— *Zsombolyára:* K. J.-nak. A vidéki levelet a „*Heti Postában*“ nyomattuk ki.

— *Debrecenre:* K. K.-nak. Szivesen, de előbb látnunk kellene a rajzot és leírását.

— *Hamedra* 10—12 nap előtt irtunk; választ nem kaptunk.

— *Kolozsvárt:* K. K.-nak. A fordítások elég szabatosak, azonban mindháromnak tárgya olyan, hogy a magyar nagy közönséget közelebből nem igen érdekelhetik. Hasonló terjedelmű fordításokat szivesen vennénk, ha azok az orosz, angol, svéd vagy amerikai szépirodalom kiválóbb képviselőinek apróbb s nálunk még nem ismert műveit adnák vissza.

— *Pesten:* M. F.-nak. Ama népszokás ismertetését adni fogjuk.

— *N. -Váradra* R. L.-nak. Legközelebb.

— *Pesten:* R. I.-nak. E világhírű tudós nagybecsű munkái valóban megérdemelnek, hogy arra való írás s terjedelmükben állítsa azokat nyelvünkre. A közlőt töre déket nem közöljük, annál inkább, mert hasonlók lapunk régib b évfolya-

maiban már voltak. Más kísérlet tán kevésbé ismertet nyújtana olvasóinknak.

— *Lugosra.* Nemsokára magán uton fejezzük ki köszönetünket a nagybecsű küldeményről.

— *Csikszeredára:* K. L.-nak. Mind ez, mind a régiebb meg fog jelenni, hanem alkalmasint a „*Heti Posta*“ tárcájában.

— A „*Lasciale ogni speranza*“ időzőjének. Azonnal tudatjuk.

A kiadóhivatal üzenetei.

Eladó a „*Hazánk és Külföld*“ 1865. 1866 és 1867ki folyamának egy teljes példánya, tiszta és kemény borítékba kötve 30 ftért. Levelek N. Z. betűk alatt Ar.- Maróthra (Barsmege) intézendők.

— Ungvárt: t. Molnár János urnak. Az 52-dik számot már három ízben kiadottuk el az egylet részére. A bajnak — mely lapunknak kárt okoz — ott kell valahol rejlenie.

Ujdonságok.

* (A *lipótvárosi templom kupolájának összeomlása*) nyújtott több napig a fővárosban beszéd-tárgyat. Hild építész tervezte az egész épületet, ő is vezette az építkezést, de tavaly meghalván, Ybl építész vette át. Az óriási kupola nagy része már akkor készen volt, mert három évig épült. A kár nagyságát nem lehet pontosan tudni. Műértők 250,000 ft-ra teszik. A kupola kőfaragomunkája 53,000 frtba került, a kőműves-munka 40,000, a famunka 8000-be, s mindezt újra kell kiadni. Ybl építész már a múlt évben ajánlotta, hogy négy új oszlopot építsenek s a boltozatot vasru-

dakal kössék össze, de a költség hiánya miatt ezt nem teljesíthették. Az utóbbi vihar oly rongálást tett már e kupola boltozatán, hogy a főkaptány-ság elzáratta a templom melletti utcákat. Ybl építész nem áll jól, hogy a templom többi része is nem fog-e bedőlni. Ekkép az isteni tiszteletet a már kész kápolnában, s harangozást megszünteték, s a primást föl fogják kérni, hogy gondoskodjék az isteni tiszteletnek más egyházban leendő tartásáról. A kár nagy mérvét növeli azon körülmény, hogy a kripta is beszakadt. Hozzávetőleg annyiban a mennyiben kimutatható az, hogy mennyi költség

Negyedik évi folyam.

5. szám.

Január 30-án. 1868.

Cobden Rikárd.

C o b d e n R i k á r d .

Kossuthnak angliai fogadtatásáról irt cikkünkben többször történik vonatkozás Cobden Rikárd nevére. Midőn tehát az angol reformok ezen egyik vezérfőfőjét s korának egyik legnagyobb, humanisztikus működésénél fogva örökömlékü emberét ez alkalommal olvasóinknak bemutatjuk, kétszeres örömmel tehetjük azt, mert benne nemcsak saját nemzete jólétének s a nép-szabadságnak apostolát, hanem egyszersmind „szegény hazánk”nak elnyomatása [napjaiban legjobb külföldi barátját, földönfutó száműzötteink egyik legönzetlenebb gyámolát ismerendjük meg.

A történelem legnagyobb emberének vége leggyakrabban tragikus; Cobden e tekintetben nem osztozott sorsukban, de igenis abban, hogy az ő eredete is szegényes, jelentéktelen. 1804. június 3-dikán Dumfordban, Sussex-grófságban született; atyja kisbirtokos volt, ki folytonos balszerencse folytán oly mély szegénységbe süllyedt, hogy meghalván, kilenc gyermekét a legnagyobb nyomorban hagyta maga után. Ennél fogva a kis Cobden Rikárdnak gyermekkorában birkákat kellett őriznie s alig részesülhetett bármi csekély oktatásban. De ha a végzet meg is tagadta a tehetséges gyermektől a rendszeres neveltetést, ez mindamelllett vasszorgalmával megszerzé magának a legtágabbkörű ismereteket, sőt még azon művészetet is elsajátítá, hogy eszméit folyékonyan, ügyesen, tetszetős alakban s a legvalóságosabb nyelven bírja kifejtetni és kifejezni.

Kissé felnövekedvén, Cobden Rikárdot magához vette egyik nagybátyja, kinek Londonban karton-gyára volt. Itt azonban alig tanulta meg a gyártás mesterségét, midőn nagybátyja megbukott. Hanem azért most, midőn az üzleti élettel már megismerkedék, nem birt többé tevéketlenségben vesztegelni. Minthogy Manchesterben azon időben csak silányabb minőségű kartont gyártottak, tervet készített, hogy egy jobb minőségű előállítására szolgáló gyárat alapítson. Terve sikerült, üzlete virágzott s már néhány év múlva Cobden egyike volt a legtiszteltebb és legvagyonosabb gyárnokoknak. Ekkor beutazta Franciaországot, Belgiumot, Magyarországot, a Keletet, Amerikát, Orosz- és Németországot és Svájcot, mire uti eszméit és tapasztalatait két könyvben bocsátotta közre, — „*Egy manchesteri gyárostól*” címmel. E műveiben már határozott alakban lépnek föl azon eszmék, melyek egész későbbi munkásságának irányt szabtak. E köny-

veiben az európai béke rendszerének, az állandó hadseregek megszüntetésének híveül s az idegen államoknak más államok ügyeibe való avatkozása elleneseül vallotta be magát. E két irata Lancashire iparos köreiben nagy feltűnést okozott, s egy nyert befolyását az „Athenaeum” nevű intézet alapítására használta föl, melynek célja volt, hogy a gyárakban s a kereskedelmi irodákban foglalkozó ifjuság kiképeztesék. Erre Manchester községi tanácsának tagja s nemsokára az ottani kereskedelmi kamra elnöke lett.

Ez időtájt Manchesterben egy kis egylet azon célból alakult, hogy a közönséget a *gabna-törvény* tárgyában felvilágosítsa. A manchesteri kereskedelmi kamrában szönyegre kerülvén, hogy a gabna-törvény módosítása tárgyában a parlamenthez petitiót kellene benyújtani, Cobden ez alkalommal a szószékre állott s azt követelte, hogy a gabnára vetett vámot egészen meg kell szüntetni. Hosszas vita után indítványát szótöbbséggel elfogadták s az illető petitió benyújtásával őt bízták meg. Ugyanezen időben megkezdődtek a pénzaláírások hírlapok alapítására, utazó szónokok díjazására, mind azon célból, hogy ezen eszközökkel is országsszerte agítájanak a gabna-vám ellen. 1839-ben már kétszáz képviselő nyújtott be e tárgyban a parlament elé petitiókat, melyek kétmilliónál több aláírással valának ellátva. A parlament azonban nem fogadta el a petitiókat. A szabad gabnakereskedés barátai erre tanácskozást tartottak, melyben Cobden oda nyilatkozott, hogy a brit városoknak szövetségbe kell lépniök az arisztokracia, mint a gabnavám védője ellen. „Őn tehát gabna-törvény-elleni szövetséget akar?” kérde a gyülekezet egyik tagja a szónoktól. „Mindenesetre,” viszonzá Cobden.

E szövetség, melyet Cobden barátja, Bright, „a középosztály jogai és érdekei megtettesülésének” nevezett, nemsokára nagy jelentőségre vergődött. Ritka erély és kitartással adta magát Cobden ezen szövetség szervezésére. Az évi adományok százezer ftról harmadfél millióra emelkedtek; röpiratok és gyűlések izgattak a gabna-törvény ellen egész Angliában s Cobden a parlamentben — melybe 1841-ben lépett, szakadatlanul a földbirtokosok monopoliuma ellen harcolt, kik hevesen ellene szegültek s köztük leginkább a miniszterelnök, Peel Róbert. Végre azonban maga Peel is áttért Cobden nézetére. A gabna-vám csakugyan

megszűnt s eredménye az, hogy a kenyér Angliában $\frac{3}{6}$ részszel olcsóbbá lett.

1846. jan. 26-diki híres beszédcében kinyilatkoztatta Peel, hogy a föntebbi áldásos reform életbe léptetése nem az ő, hanem Cobden érdeme, mire a gabnatorvény elleni Cobdent halálból 400,000 finyi ajándékkal jutalmazták meg, mely összeget azonban ő amerikai értékpapírokon való spekulációval megint elvesztett. Megkínálták őt a miniszteriumban a kereskedelmi tárcával, ő azonban ezt éppen úgy, mint a felajánlott bárói címet visszautasította. — Midőn újra megválasztatott a parlamentbe, 1849-ben az ő befolyásos közreműködése mellett szüntettetett meg azon hajózási törvény, mely néhány hajóbirtokost kegyelt. Most a gabnatorvetség helyére a „pénzügyi reform-szövetség” lépett, mely aztán a „választási szövetséggel” egyesült. Cobden most folytonosan gazdálkodást ajánlott az államháztartásban s a mellett harcolt, hogy a választási jog terjesztessék ki. Cobden a béketársulatoknak is elsörendű zászlóvivője vala s ezért Palmerston beavatkozásai politikájának heves ellenese volt, a miért 1853-ban — még népszerűsége korlátozásával is — elenezte az Oroszország ellen viselendő háborút.

1859-ben ismét megválasztatott parlamenti tag-

nak s az egy évvel később Anglia és Franciaország közt létrejött kereskedelmi szerződés az ő műve. A schleswig-holsteini háború alkalmával mindenképp akadályozta Anglia beavatkozását, azonban az amerikai polgárháború idején legkevesébb sem igyekezett az északiak iránt való rokonszenvével elleplezni, azonban a szabad államoknak a rab-szolgatartók fölötti győzelmét már meg nem érthette, mert 1865 telén régi betegsége erőt vőn rajta s eltemette.

Halálát nemcsak Anglia, de az egész szabadelvű világ gyászolta. Polgártársai nemzeti adakozás útján nagyszerű emléket állítottak megörökítésére s egy milliónyi összeget gyűjtöttek neje s három leánya számára, melyet azonban ezek el nem fogadtak, jutalmukat a férj és apa emlékének kegyelettel ünneplésében találván fel.

Cobden hazánknak nagylelkű barátja volt s ügyeinkről gyakran írt. Egyik művének címe ez: „*Magyarország. A magyarok földje, népe és szabadságharca.*” Hogy emigrációnk Anglia földjén a legszívesb fogadtatásra talált, sok részben Cobden nagy befolyásának tulajdoníthatjuk, ki ezenkívül egyes jeleseinkkel egyszersmind szoros baráti viszonyban is élt.

H o r á c k ö l t e m é n y e .

(Carm. Lib. II. Ode XI.)

Hogy ama harcós nép, a Cantaber¹⁾ s Scythae²⁾
Mit forral ellenünk, túl ott az Ádrián?
Ne bánd! és gondodat aggódás ne szítsa
Földi javaidban a szükségés mián. —

Könnyű ifjuságunk minden kellemevel,
Ábrándjaival és szerelmével rajta:
Mögöttünk, távolba, fölünk futva kél el, —
A sívár öszülés íme hajva hajtja.

Tavaszi virágimák sem tart mindig díszre!
A hold sem világít oreájával egyikép:
Az örök bölesesség végzetével szembe
Mit fúraszod téhát a te véges elméd?

Mért nem heveredünk, könyvedén, míg lehet,
E platán, e fenyő — vagy e gádor alá
S ősz fűrtünkön rózsá- és nárdusz-kenet
Illata közt, mért nincs kezeinkben pohár?

Hol van itt körülünk egy heverő gyerek,
A ki Falernonak lánghullámu borát
— Mely maró gondjait izei az embernek —
Hűtse a habokba, mely előttünk foly át, ...

S kit az utcázóktul háza nyilván rejt el:
A dalos, a táncos *Lydent*, ide hozván;
Kötetlenül omló, szerte rengő fűrtel,
Mulasson ez minket elefánt-csont kobzán!

Toth Endre.

¹⁾ Spanyol törzsnép. — ²⁾ Átalában az északi népek. Itt a mai Iliria és Dalmatia akkori népei értendők.

A magyar szabadkőművesség most.

III.

Egy német lap legközelebbi tudósításai közt olvassuk, hogy a Pesten 1861-ben alakult és „Szent Istvánhoz” címzett szabadkőművesi páholy dr. Le-wissel való meghasonlása után nem szüntette meg működését, hanem szövetségbe lépve az olasz

páholyokkal, fiókpáholyokat alakított a vármegyékben. A Belcredi-Pálffy kormány csak most kezd ezen magyar szabadkőművesekre teljes figyelmét fordítani, hanem már későn, — jegyzi meg a német lap, — mert az olasz rendszerű pá-

holyok teljes titokszerűsége alakulván, az osztrák rendőrségnek nem sikerült a szövetség rejtett működését föllepleznie. A Belcredi-Pálffy kormány minden fáradsága és kutatásai dacára sem bírta a titkos páholyok titkos működésének fátyolát föllebenteni, s nem igen mozdította elé a provisorius kormányok fáradozásait azon körülmény, hogy ezen szabadkőművesek közül többeket személyesen ismertek, sőt hogy egyik páholyt úgy szólván in flagranti lepték meg. A kőművesek ellen nem lehetett semmi bizonyítékot sem felhozni.

„Jelenleg (1867 febr. 10-dikén) ezen titkos szabadkőművesség már Magyarországon is elterjedt, — mondja tovább az említett német lap, — s különösen Bihar-, Szabolcs- és Nógrádmegyékben igen számosak a zugpáholyok. Ezek célját és működését illetőleg közelebbi részleteket nem vagyok képes adni, — jegyzi meg a tudósító, — hogy azonban az (osztrák) államoknak nem igen van oka örvendenie ezen zugpáholyok alakultán, annyi bizonyos. Azon fajta szabadkőművesek, kik Magyarországon annyira elterjedtek, egyáltalán nem az igazi szabadkőművesi irányban működnek.“

Eddig a különböző tudósítások, melyek után engedje meg az olvasó, hogy azokra nézve igénytelen észrevételeinket megtehozzuk.

Látni való ezekből, hogy a hamburgi német páholylyal összeköttetésbe lépett, meg a működésükben magyarságukat megtartani igyekvő magyarországi szabadkőművesek közt nemesak szakadás történt, de némi ellenséges gyűlölködés is, mely az elsőket odáig vitte, hogy a magyar nyelvű szabadkőműveseket német lapokban gyanús színben igyekvének föltüntetni, oly időben, midőn az osztrák rendőrség mindenben forradalmi irányzatot szolgált.

Hogy a számos magyarországi páholy az olasz republikánus irányzatú páholyokkal összeköttetésbe lépett volna, ezt mesének tartjuk, valamint mesének azt is, hogy még a megyékben is elterjedtek volna a szabadkőművesi gyűlések. A ki legkevésbé is ösmeri nemzeti jellemvonásainkat, az bizonyára osztozni fog nézetünkben, mint-

hogy tudjuk, hogy a magyar jellemmel nagyon ritkán fér meg a titokban való működés s hogy nyelvünk mindig kész hidja szívünk érzelmeinek, agyunk gondolatainak, példa erre a Zrinyi-Frangepán-Nádasdy-féle liga, a magyar jakobinusok esete, s egész történetünk.

A szabadkőművesség zászlajára nyitlan a humanitást, az emberi művelődést, a kölcsönös támogatást, a testvérisülést szokta írni.

E jelszók alatt törekszik a szabadkőművesség Magyarországon most akadálytalanul, nagyobb mérvben egyesülni és működni.

Mivel azonban működése a titokszerűség leplebe van burkolva, sokan ezen kérdést vetik föl: vajjon alkotmányos állam törvényei megengedhetnek-e ily működést?

Mi ezen kérdésre választ két pontban adunk.

Szabadsajtó, szabadelvű állami törvények s a nemzet törekvéseinek humanisztikus, reformhajtó és demokratikus irányzata mellett józan eszünk nem bírja ugyan felfogni az *ily célú* törekvéseknek titkos szövetségekre szorulása hasznát, előnyét, miután minden szabadsági, haladási, emberiségi eszme életető eleme, terjesztője a nyilvánosság.

Mindamellettt nem hisszük, hogy a titkos társulatok létezése az alkotmányos állam alap törvényeibe ütközhetnék. Mert céljuk vagy megengedhető, ekkor tehát közönyös lehet az az államra nézve, akár nyilvánosan, akár titokszerűségbe burkolózva sietnie a felé; vagy pedig céljuk az államra nézve veszélyes, ha pedig ilyen, az eltűrt s tehát így könnyebben terjedő s már terjedésénél fogva kevésbé rejtett szövetség mellett az könnyebben ellenőrizhető, mintsem különben.

Ezt, úgy látszik, a lajtántúli kormány máris belátta, mert hivatalnokainak új alkotmányos esküformájából kihagyta azon pontot, melynél fogva az illető megesküszik, hogy ő titkos szövetségnek sem nem tagja, sem nem lesz azzá, s az eskü-minta csak azt követeli, hogy az illető külföldi politikai társulatoknak ne legyen részese.

Ha tehát Magyarországon szervezni óhajtja magát a szabadkőművesség, mi részünkről annak eléje semmiféle akadályt sem vetnénk, bár mindenben jobban szeretjük a nyilvánosságot.

Szokolj Viktor.

A bunyevácok babonás szokásai.

A bunyevácok (dalmaták) a mohácsi vész után telepedtek meg az alföldön, mert az azelőtti lakosok, a törökök pusztításai elől Magyarhon felső vidékeire vonultak. A bunyevácok igen sokat

szenvedtek a törököktől, a mint ezt a szabadkai zárda krónikája is bizonyítja, de ők még sem hagyták el a termékeny alföldet, s a lakosok legnagyobb részét ők képezik. Legnagyobb része

már nem is beszéli a dalmát vagy szerb, hanem a magyar nyelvet, s számos esetben bebizonyíták, hogy jobb magyarok, mint mi, kik e nyelven fejeztük ki mindig gondolatainkat.

A dalmaták a bunyevác elnevezést, némelyek állítása szerint, a Buna folyótól nyerték, mások állítása szerint a „buna“ (forradalom) szótól, minthogy g. n. e. vallásból a katolika vallásra tértek át; ismét mások állítása szerint, a „bunya“ (alagut, rejtek) szótól nyerték, minthogy a török pusztítása elől a rócai erdőségbe vonultak, a mely Jankovác fölött létezett és itt üregek és lyukakba

szerencsétlenség éri őket. Pénteken nem kezdenek semmi dologhoz, mert baj éri őket. Ünnepeken nem szabad kenyeret sütni, mert az kővé válik, már pedig ha a sütemény, a mit akkor sütnék, nem válik kővé, a kenyér szintén nem válik azzá. Ha fiatal ember megy az úton, várnak, míg elmegy előttük, mert ha élbe kerülnek, baj éri az ifjút.

Az orvostól nagyon félnek a bunyevácok, s csak végső esetben veszik igénybe segítségét; ha betegök van, öreg asszonyt hívnak, ki a beteg felett imázik s mindenféle füvekből főtt kotyvadékat ad a betegnek, melynek csak ízétől is megbetegszik az

Tolongság egy sz. pücteryári orosz gőzfürdőbe. (Szövege a „Vegyes“ közt.)

bujtak. A monda szerint a bunyevácokat kérdezték, hogy hol laknak? s ők azt felelték: a bunyarócaiba, innét tehát a bunyarócák s később a bunyevác elnevezés.

A bunyevácok hisznek a babonában s regéik, mondáik s népdalaikkal sokszor fordul elő a boszorkány (*vistica*) és tündér (*vila*). Hiszik a boszorkányok létezését; így, ha forgószél van, azt mondják, hogy abban egy boszorkány van, a ki az embereket ijeszti és megrontja. Ha a háztól eltávoloznak, szentelt vízzel hintik be magukat, hogy baj ne érje őket az úton. Ha valamit otthon felejtettek vissza nem mennének, szücs e világért, mert

ember és a ki e vén banyák kezébe kerül, nem menekszik oly könnyen tőlök, és bizonyos, hogy 100 beteg közül 99 a föld alá jut. Mások ismét egy kis pléhet, pénzdarábot vagy keresztet akasztanak a beteg nyakába, állítván, hogy benne győgyerő rejlik.

Ha nagy szél fú, valaki meghal, ha a kutya vonít, boszorkány van az udvarban; a csizmát szájával lefelé fordítják és a boszorkány eltűnik. Ha egy akasztott ember ruhájából egy darabkát kaphatnak, oda nem adják a világért sem, mert ha ezzel a lovat megtörlik, az kővé lesz.

Ha az újhold feljön az égre, ugrálnak s esőr-

getnek pénzt és ebben a hónapban sok pénzt kapnak. A ki vizkereszt napján korán friss vízzel mossa arcát, az az egész évben egészséges leend.

A kártyahányásban különösen hisznek, s nincs bunyevác lány, a ki ezt ne értené, s a mit egy kártyahányó cigány nő drága pénzért hazudik, az előttük megdönthetetlen igazság. A lányok Luca napján az ágy alá egy tányér friss vizet, a párna alá pedig egy fésűt, egy darab szappant és egy törülköző kendőt tesznek, s a mely férfival ez éjen álmodnak, az lesz férjük.

Az újszülöttre nem néznek, mert megigézhetik. Különösen az összenőtt szemöldüek veszélyesek a gyermekre nézve, s azért ha oly házba jönnek, hol kis gyermek van, egyet köpnek s ez által igéző hatalmuk elvész. Ünnepen nem kölesönöznek semmit, mert baj éri őket. Naplemente után nem adnak tejet senkinek, mert akkor a tehén nem ad több tejet, vagy ha ad is, ugy vért ad.

Pénteken nem szabad fésülködni, mert a haj el fog hullni.

Ha a kakas a konyhaajtóban kukorit, ugy vendéget kapnak; ha a bagoly huhog a házban, valaki meghal.

A hol csecsemő van, ott naplemente után sem-

mit sem adnak ki a házból, mert azzal aztán a gyermek álmát elviszik; ha a gyermek nem alszik, mosogató ruhát tesznek feje alá, pedig akkor még kevésbbé jöhet szemére állom, mert a mosogató ruha nedves.

Karácson előestéjén a vacsora előtt, úgyszintén karácson első napján ebéd előtt, a legkisebb gyermek egy égő hasáb fát (bádnycsa) vág az asztalhoz, s a lány szikra elhull, annyi esibe lesz a házban. Szokásban van továbbá karácsonkor az estebéd előtt, egy buza közt álló égő viaszgyertyát borral eloltani, s a kire a füst száll, az meghal, a buzát pedig elteszik, mert azt orvosságul használgják némely betegségekben.

A dögvérszt (*küça*) élő lénynek képzelik, s ez leginkább asszonyhoz hasonlít; sőt némelyek azt is állítják, hogy látták őt fehér lepedőben a temetőből kijönni.

Nem szabad benézni oly háznak ablakán, a hol halott van, mert az ember sárgaságot kap, vagy szörnyet hal.

De nem folytatom. Annyit mondok csak, hogy ideje volna a babonát kiirtani, a mi nem csak a papok feladata, hanem édes mindnyájunké is.

L. A.

Bostonból a Niagara-zuhathoz.

— *Rosti Páltól.* —

1856. szept. 11-dikén elhagytam Bostont szép parkjával, melyben a kellemes, holdvilágos estéken át a szerelmes párok seregesen sétálgatnak, s utam *Albany*-nak vettem a *Western-Rail-Road*-dal (értsd nyugati vasúttal.) A vidékről különösen megjegyzendő nincs. Legelők, rétek, erdők, mocsárok, egyes faluk, vagyis inkább falházak s nyári lakok változata, egy, valami különös alakú templommal s általában véve kevésbé, némely helytt épen nem mívelt földdel, képezi azt, mit röptiben láttunk.

A nyugati, a new-yorki, központi, a nagy nyugati s egyáltalában mindazon vasútak, melyekkel eddig útaztam, lényegesen abban különböznek az európaiaktól, hogy minden gond és soliditás nélkül készültök, csak hogy épen meglegyenek. Kerítésről, elkorlátolásról, pályáőrökről, jeladókról s optikai telegrafokról stb. itt szó sincs; mindeuki szabadon járhat-kelhet a pályákon tetszése szerint, de nemcsak mindenki, de egyáltalában minden: ló, tehén, disznó, stb., mi igen gyakran felakadásokat s szerencsétlenségeket okoz. Ha a pályán valahol kocsit visz keresztül, az nincs elkorlát-

tozva s nincs pályáőr, ki a korlátot orrunk előtt becsukja, midőn a vonat még a másik állomáson van; hanem a keresztúton egy félív alakú deszkára ez van írva: „Vaspályai átmenet; vigyázz, míg a harang szól.“ Azaz, ha a vonat ily átmenet közelében van, a gépész a mozdonyra illesztett harangot meglüztta, mindaddig, míg a vonat túl nem haladta az illető helyet; más figyelmeztetés nem létezik. — Ha a vaspálya valamely városhoz érkezik, ezen minden teketória nélkül keresztül visz, de nem mint Európában, a házak felele felett, vagy legalább valamely igen fölemelt, elkülönített, elkorlátolt gáton át, hanem az utcák kellő közepén, a nélkül, hogy a közlekedés e miatt gátoltatnék; ha az ember a vonatot jönni látja, vagy ama harangot hallja, félreáll egy percig, míg az elhalad s aztán ismét folytatja útját — ha tetszik — a sínek közt. — Albany-ban az egyvonalú út, mely az egyik elővárosához vezet, a *Western*-vasút indóházán s számtalan sínek hálózata után visz keresztül. Amerikában feltételezik, hogy minden embernek józan esze van, hogy tud magára vigyázni s hogy nem akar szándékosan ön-

gyilkos lenni; egyébiránt, ha kedve van ehhez, ám tessék, ezzel nem gondolnak sokat; a szabadság országában vagyunk!

Az indóházak minden dísz és fényűzés nélkül épültek; várótermek vannak ugyan, egy a férfiak, egy a hölgyek számára külön, de csak akkor használatnak, ha valóban vár az ember valamely vonatra, különben, ha a vonat már itt van, vagy oly helytt, honnét az indul, mihelyt megérkeztünk s jegyünket megvettük, azonnal a vagonok egyikébe ülhetünk. A kocsik hosszúk, jobbra-balra padokkal, közepén járó helylyel, (mint a tiszai vaspályán.) Csak egyféle osztály van, minek következtében nem épen a legválogatottabb társaság gyűl egybe egy ily amerikai vasúti kocsiban. Némely vasútnál külön „*Ladies carr*“ is van s ebbe csak nők, vagy azokat kísérő egyének bocsáttatnak; a „*Negro carr*“ban meg csak szerezsenek s kevertvéreűk*) útaznak; ezeknek világért sem volna szabad oly carr-ba lépniök, melyben a fehérek útaznak. Aztán meg csak mentül kevesebb kocsi akasztanak a mozdony után, minek következtében mindig néhez jó helyet kapni, s ha végre ez nagy ügygyelbajjal sikerül is, ha az egyik vagy másik állomásnál csak egy perere hagyja is el helyét az útas, nagy veszélyben forog, azt végkép elveszteni.

Némely kocsiban viztartó is van jeges vízzel, mellette pohárral, tehát inni is lehet. Mi a szivarozást illeti, az kissé bajosabb, mert a carr-ban tilos a dohányzás, s tulajdonkép szintén tiltva van az úgynevezett „*Platform-ra*“, azaz az ajtó előtti párkányzatra állani, valamint menet közben az egyik kocsiból a másikba átlépni; — de a közvélemény annyira ellene van e törvénynek, hogy végre a konduktor (minden vonatonál csak egy van,) nem ellenzi, ha az ember szivaroz-

*) *Dacára* annak, hogy némelyfokú kevertvéreűk szünetre a fehérekkel majdnem egyenlők, s néha műveltségben (főleg a nők) a fehéreket tetemesen felül is múlják, mégis minden politikai jogoktól és társadalmi szabadságoktól végkép meg valóban fosztva. Feketéknek s kevertvéreűk, ha nem is való rabszolga, nem volt szabad a fehérekkel egy asztalnál ennie, egy kocsiban útaznia, velük egy helyre mennie a színházban, de még a templomban is el vannak különítve. Azóta hogy a fennebbi sorokat irtam, a rabszolgaság megszűnt ugyan egész Észak-Amerikában, de hogy a négerek s kevertvéreűk társadalmi állásán lön-e változás téve, azaz hogy a kevertvéreű azért, mivel valamely őse néger volt, végkép ki van-e még zárva a társadalmi életből, ha különben a legtisztességesebb, legműveltebb ember volna is? — nem tudom. A rabszolgaságot lehet egy tollvonással eltörölni, de nem egy ily, a társadalmi szokásokba mélyen begyökerezett előítéletet.

zását ott kint végzi, vagy hogy ha megúnya a sok ülést, a vonaton végig az egyik kocsiból a másikba sétálgat.

Bostontól Albany-ig az út 200 angol mértföld; ezt gyors vonattal 6 óra alatt futottuk be; az egyes jegy ára 5 dollár, (mintegy 10 ft.)

Albany-ba érve, valódi éhséggel rohantam az étterembe. Az eddig szokásos fekete pincérek helyett itt egyenlően rózsaszínű köntösbe öltözött, többnyire csinos a fiatal lányok szolgáltak; nem esuda, hogy az étkezés kétszeresen jól esett.

Éhségem kielégítve, a Hudson másik oldalán fekvő dombocskát szemlélttem ki sétatúl. A kilátás e dombról valóban fölséges. A nagy kiterjedésű város (Albany) meglehetősen meredek dombon fekszik; nohány középület kupolákkal s oszloposorozatokkal ellátva, a számos templom tornyai stb. tekintélyes látszatot kölcsönöznek a városnak. Az előtte elfolyó Hudson vizén számos gőzös, kisebb vitorlás hajó, gőz-komp, — melyek ingyen viszik át a tulsó partra kívánczozókat — nagy mennyiségben, s nagy élénkséggel nyúzsognak. Különbféle hegyláncok, különféle távolságban kiegészíték a képet. — A domb másik oldalán — melynek tetejéről e kilátást élvezém, elhagyatott völgy nyílik; az ember valóban azt hinné, hogy isten tudja mily messzire s milyen benn van a hegyek közt ott, hová csak a madár repül. *) Magáról a városról nem mondhatok sokat, mert már sötét volt. Utcái szélesek, némelyekben közülök csinos kirakatu boltok vannak s közlekedése élénk. Egy széles, fölfelé vezető utcán parkféle ültetvényhez jutottam, mely eléggé szépnek látszott, de be volt kerítve s a kapu bezárva.

Szept. 12-dikén a new-yorki központi vasutara egészen „*Niagara Falls*“ig **) váltottam jegyet.

A vidék megint nem különös érdekű, s meg nem foghatom Pulszky Ferenc barátomat, hogyan tudott e vidéktől elbájzolja lenni. Némelykor egyes völgyeken mentünk keresztül, s ezek sokat emlékeztettek Németország kisebb hegyláncainak völgyeire, egyrészt elhagyatottságuk miatt, csak imitt-amott levén egy-egy falház, fűrészmalom, csergedező patak stb. Némelykor a völgy kitégűl s magasabb hegyláncot mutat, mely kedves tájképet képez. Szándékomban volt ugyan eredetileg

*) Az amerikai nagy városok jellemzősége, hogy a mint az utolsó házakat elhagytuk, rögtön egészen az isten szabad természetében vagyunk. Nincs semmi, mi a nagy város közelségét sejtetné. Az amerikai városok a vadon közepette, úgy szólván a földből bujtak ki.

**) Mondd: *Nai-agara*; Fall = és *Niagara-Falls* neve egy kis helységnek, tőzsomszédságában a vizzulhatagnak, és vasuti állomás.

Rochesterben megállani s a „Genesee“ zuhatagot megsejmelni, de már annyira vágyódtam a Niagarát látni, hogy utam szakadatlanul folytattam. Mivel pedig a vasút a Genesee esése mellett vezet el, azért ezt, habár csak röptiben, de mégis lát-hatám.

Este volt, midőn megérkeztünk; az Internati-onal-hotelbe szálltam, az amerikai oldalon. *) Csak

*) A Niagara képezi itt a határt az észak-amerikai Egye-sült-Államok s az angol Kanada közt; rövidség kedvéért te-két az innenső, az Egyesült-Államok, oldalát amerikai, a tulsót kanadai oldalnak nevezik.

nagyszerű vizzuhatag tészen, annál nagyszerűbb egyen.

A Niagaráról írni nehéz dolog. A természet itt egész magasztosságában tűnik fel, s a látvány nagyszerűségét s gyönyörét sem eset, sem toll, még a legmesteriobb kézben sem bírja megközeli-tőleg sem visszaadni, — már csak azért sem, mert azt a méltóságteljes tompa mély zugást-morajt, azt az örökké változó mozgást, a zuhatag utánozhatlan smaragd-zöld színét, mely a tajtékzó fehérré zuzott habokkal keverve, másutt seholsem létező színezetet, színvegyületet s átmeneteket ké-pez, a legsötétebb zöldből a hófehérig, senki sem

A szathmári székestemplom. (Fénykép után.)

nehány száz lépésnyire voltam a világhírű, az ed-dig ősmert legnagyobb vizeséstől, hallottam tom-boló moráját, de volt annyi lelki erőm, mikép nem kerestem föl az est homályában, hogy megvárva a másnap reggelét, nap világánál, teljes díszben s fényben látva azt, az első behatás, melyet rám e

utánozhatja, azért én legokosabbnak tartom hall-gatni.

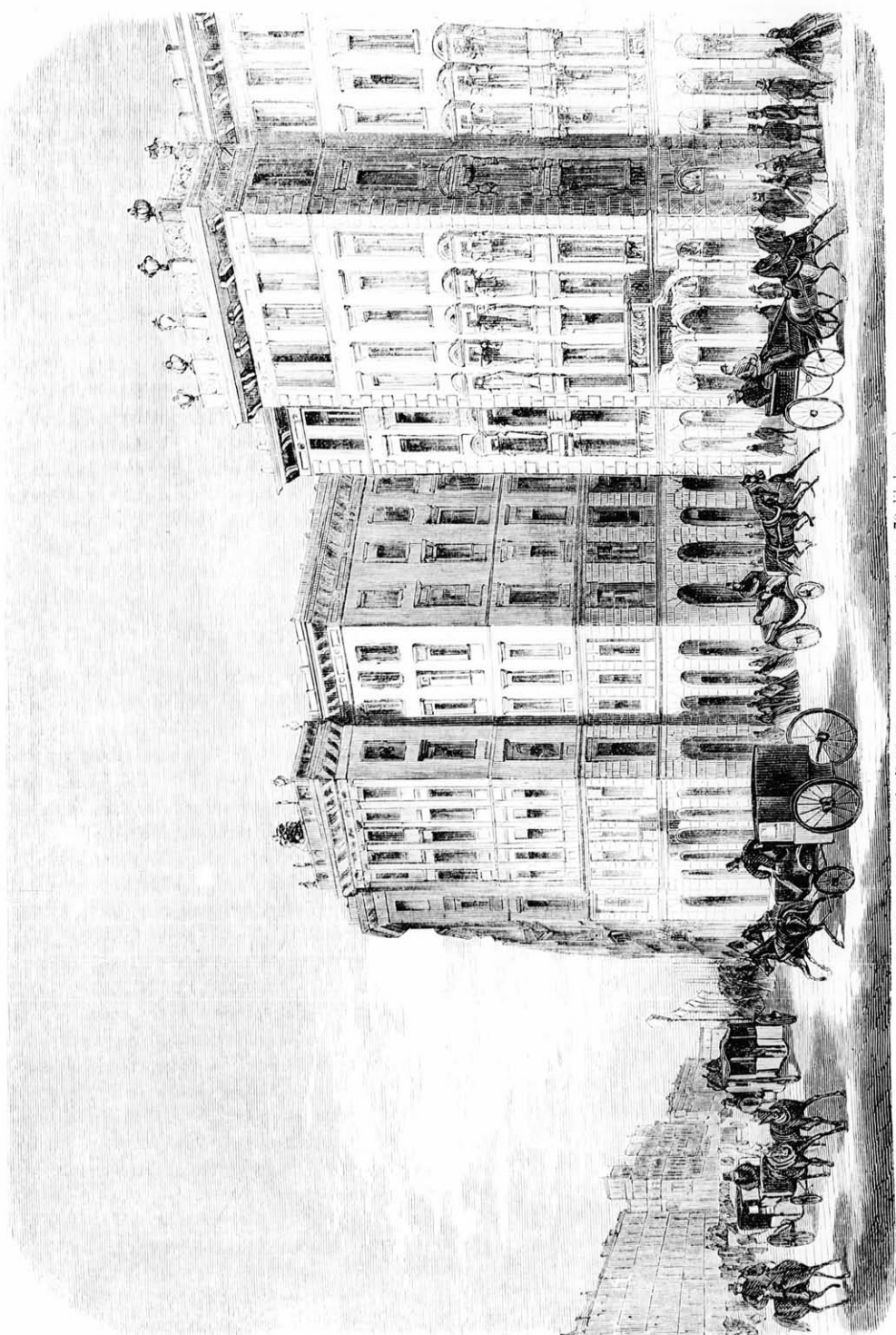
Hallgatok tehát, mint festész vagy költő, de mint utasnak, mégis kell a Niagarára vonatkozó-lag egyes adatokat feljegyezniem. (Folyt. köv.)

S z a t h m á r.

E huszozret jóval meghaladó népességű ma-gyar város a Szamos jobb partján, egyike hazánk legrégibb városainak. Már a honfoglalás idejében

szerepelt, s megvétele Szabolcs és Tas vezérek egyesített seregeinek három napi munkát adott.

Vára a későbbi időkben is gyakran említettik.

A Kolovrat-Ring Bécsben. (Szövege a „Vegyes” közt a 74-dik lapon.)

A kuruc világban labanc csapatok tarták elfoglalva, s farkas-szemet néztek a két mérföldre fekvő Aranyos-Medgyessel, hol a kuruc vitézek tanúzták, kirohanásokkal bosszantva a szathmári őrséget, s egyszer a Szamos és a Gombás-erdőség közé szorítván, teljesen meg is semmisítették.

1711 május 1. köttetett a híres „szathmári béke“ II. Rákóczy Ferenc és I. József császár között, Pálffy János tábornok és Károlyi Sándor, a Károlyi grófok őse alkudozásai után.

Szathmár ez időben már tágas kiterjedéssel bírt, s az ekkor itt megtelepült németek által még inkább nagyobbodott. Az általuk lakott városrészt mai nap is „Németi“-nek nevezik, bár épen itt van a magyarság törzshelye. Az összes lakosságot reformátusok, katolikusok, görög egyesültek, ruthének és zsidók képezik. Foglalkozásuk leginkább a kézmű-iparra terjed ki. A polgárok egyik főjövendelmi ágát a földmívelésen kívül a szőlőtenyésztés teszi. Az erdői szőlődombokkal szomszéd a szathmári „Hegy“, mely szintén csak dombokból áll; állandóan lakott falu, csinos refor-

mátus templom és falu-házzal. Itt vig szüretetek vannak, melyekre, a ki szerét ojítheti, kirándul, úgy hogy szüret kezdetén egész karavánok lépik el az ide vezető utat.

Szathmárnak van szép, tornyos megyeháza, két gymnaziuma, színháza, két női zárdája, irgalmasbarátok kolostora, szép templomai, s ezek közt kiemeljük a székesegyházat.

Óriási kupoláját „Krisztust a templomban“ ábrázoló nagy festmény ékíti; ezenkívül szép oltárképei is vannak. A bemenetnél hat oszlop emelkedik, jobbról és balról szt. István és László királyaink szobrai állanak, a tornyok között pedig az üdvözítő és két apostolé. E díszes székesegyházat kis templom helyén Hám János püspök (1848 és 1849-ben Magyarország hgprimása) építteté, kinek emléke több műhöz is van kapcsolva.

Berekesztésül felemlítjük a piac közepén levő Kőlesey-szobrot, melyet a nagy írónak emlékére 1865. augusztusban emeltek a szathmár-megyeciek.

Bartók Lajos.

Hogyan éltek a művelt népek két ezer év előtt?

(Folytatás.)

Az állatországból vett eledeleket közelebről vizsgálván, a csekélyebb értékű tengeri halak közt, melyeket úgy a szegényebb néposztály, mint a középrend rendszeren élvezett, ott találjuk egyszerűs mind a nagy rózsahalat, mely a legdrágább, tehát a gazdagok asztalán a legkedveltebb falat volt. Sulya szerint emelkedett értéke is, s többször említik, hogy római inyencek ilyen 4 fontos halat 1000 (80 frt.), 6 fontos 6000 (480 frt) sestertiusal fizettek s ára nagysága szerint még tovább is emelkedett egész 30,000 (2400 frt) sestertiusig. Megemlítjük még a pettyes angolnát; a legkitünőbbet a sicíliai és tartessusi tengerszorosok szolgáltatták, — a félszegűsöt, ez különösen Ravenából került, az angolnát stb. A puhányok közül lehetők valának: a biboresiga, tengeri süllő, csavarsiga, legkedveltebb volt azonban az osztriga, s ezt Plinius az ételek koronájának nevezi.

Hogy ezen halak és puhányok mindig készletben és egyszerűs mind hízalhatók is legyenek, a rómaiak halastavakat csináltattak s ezeket a víz minéműsége szerint, melyben ezen állatok eredetileg élnek, édes vagy tengervízzel töltötték meg és a vízbőség vagy hiány tekintetéből nyílásait érerostélyokkal elzárt csatornákkal látták el. Állítólag Licinius Muraena készíttette az első halas-

tavat. Lucius Lucullus nagy gondot fordított halaira; Nápoly mellett fekvő jószágán a hegyeket átfuratta és a tengert halastavaiba vezette, hogy kedvelt állatai naponként hűtőzhessenek és felfrissülhessenek. A bajoni mezőségen fekvő birtokán meghagyta építő mesterének, ne kiméljen semmi költséget a roppant gátak és zsílipek felállításánál, s ezen kívül még földalatti csatornákat is ásott. — Híresek valának Hortensius szónok bauli halastavai Bajae környékén, melyekre roppant összegeket költött s tartásuk is nem kevésbe került. — A rendes táplálékokon kívül még más halfajokkal is etette azokat, vagy ha a tenger hullámzása miatt fogni nem lehetett, beszózott halakkal. — Nagyszámú halászaik voltak, kik a kis halakat összeretelték, hogy a nagyok azokat elfogdoshassák. Többet gondolt beteg haláival, mint beteg eselédével s inkább adott beteg halainak friss vizet, mint beteg rabszolgájának, s az angolnákat, hogy minél izletesebbek legyenek, emberhussal táplálták. Plinius az írja Hortensiusról, hogy egy pettyes angolna elvesztésén keserű könyveket hullatott; Antoniáról, Drusus nejről pedig azt beszélik, hogy egy ilyen kedvenc állatára fülfüggőket aggatott. Hirtius haltenyésztése évenként 12 millió sester-

tusba (960,000 frt.) került s csak egyszerre 4 millió sestertius értékű felesleget adott el; menyhalait annyira becsülte, hogy Caesarnak 6000 darabot csak kölcsönzött, cserélni, annyival kevésbé pedig eladni nem akarván. Ezen állatok tartása és szelidítése főleg az előkelők divatszerei időtöltéséhez tartozott; a halászatban Antonius Pius és Augustus császárok mentek elől jó példával. „Nagyjaink — mondja Cicero — az eget hiszik újjaikkal érinteni, ha tavaikban a szakállas rózsahalak az eledelt kezükből veszik el”, és Plinius állítja, hogy sok hal Caesar tavaiban néven szelidített s azt meg is értette. Az osztriga-halastavak feltalálása Sergius Orata nyencenek tulajdonítatik, ki ezen melléknevét is az arany-sügör — orata — iránti előszeretetétől nyerte.

A halastavak építésére azt tartották legjobb helynek, melybe a friss tengervíz mindig belefolyhatván, mint a tenger, szüntelen mozgásban lehetett; legnagyobb előnyt adtak a sziklába vésett tavaknak, de mivel erre nem volt mindig alkalom, a partot kövezzel erősítették meg; fenekét rendszeren 9 lábbal mélyebbre ásták a tenger színénél s benne lyukakat vájtak, vagy egyenesen befelé, hol a halak pihentek, vagy tekervényesen a csigák számára. Csigatavakat először Fulvius Lupinus csináltatott Tarquinii mellett; s ezeknél különösen arra figyeltek, hogy a különböző fajokat, melyek közt a reatinai, illyriai és afrikai valának a legkedveltebbek, elkülönítsék s ezeket sűrített must és lisztkeverékkel hizlalták.

A rómaioknak mezei villáikon a szárnyas állatok hizlalása és tenyésztésére madártanyáik valának s ezek feltalálójául a brundisiumi M. Laenius Stratot említik; itt tartották a rendes házi szárnyasokon kívül a fácánokat, pávákat és annyira kedvelt fenyvesmadarokat. Azonban ezen madártanyákat nem úgy kell képzelni egy gazdag római mezei villáján, mint a mai kor majorosának tyúk-os udvarát, hol a számos kül- és belföldi szárnyasokon kívül, egy pávapár csak szembonyörködötésre büszkélkedik. A samosi pávákat Hortensius telepíté át Rómába és ő vendégelte meg először vendégeit ilyen sülttel; később már ezen állatokat, valamint az Előázsziából behozott fácánokat, seregszámra tenyésztették és a pávatojás, fácán és fenyvesmadár azután a legkapósabb és izletesebb falatok közé tartoztak. De a hal- és madártartók nemcsak a birtokosok asztalára szolgáltatták ki illetményöket, hanem ezekkel nyereséges kereskedést is űztek és a bejött jövedelem nemcsak a rájok fordított tetemes költséget fedezte, hanem

egyszermind a gazdagok egyéb sokbakerülő igényeinek is főkielégítési forrását képezte.

A négylábuak közül kivált a nyulakat ették s tenyésztésökre besövényelt helyeket használtak; továbbá tengeri nyulakat, s ezek a baleari szigeteken oly nagy mennyiségben találtattak, hogy ott az aratást egészen tönkre szokták tenni, s a lakosoknak ennek meggátolására Augustushoz fegyveres erőrt kellett folyamodni. Gödölyéket — a legjobbakat — Ambracia adta és Dalmátia kecskéket; szelid- és vaddisznók (utóbbi különösen) Umbriából kerültek; s azt mondja Plinius, hogy míg egyéb állatoknak csak egyes részeit használták táplálkozássra, a disznó majd ötvenféle anyagot szolgáltatott a esemegékhez. Kiválóan kedvelték ezen állatból — a tölgy- és májon kívül — miket Marcus Apicius leghíresebb római szakácsmestertől feltalált mód szerint, úgy mint a lúd-máját, jól kihizlalás által felette nagygyá és izletessé tudtak tenni — a különbözőleg készített kolbászféléket s ezeket hangosan árulták az utcákon — hordozható bádog edényekben a — hurkapecérek.

A főzelékek közül megemlítjük a salátát — legkedvesebb faja a fejes; — a vagyonosak asztalain kapós volt a zöld és barna káposzta, míg a közönséges kelkáposzta, valamint a bagolyborsó, bab és lense a polentával együtt, a szegényebb néposztályok főtápszerreit alkották. A rómaiak kerteikben a legkülönbözőbb és válogatottabb bel- és külföldi gyümölcsfajokat tenyésztettek; cukorvagy mézalma, körte, szilva, cseresznye, birs, őszibarack, gránátalma, füge, dió, gesztenye, szőlő, olajbogyó, egyszóval mindazok, melyek az említett falfestményeken elő vannak tüntetve, nem hiányozhattak az asztalokról. Ezenkívül Syria adott datolyát, Egyiptom igen finom szilvát, bent az országban pedig híresek valának: Pompei körtejéről, Tarentum és Venafrum olajbogyójáról, Tibur almájáról. De azért sok oly gyümölcs- és gabonafajt nem ismertek, melyek most a legfőbb életszükségletet képezik nem csupán az olaszok, hanem déli Európa egyéb lakóinál is; sinai alma, narancs és citrom, Plinius korában még nem találtattak Italiában, csak később, talán az arabok hozták ezeket Európába; a sinai alma legkésőbb került oda, mert azt csak a portugallok plántálták világrészünkbe eredeti hazája, Kínából. A kerteszet egyébiránt Olaszországban nagyon korán vette kezdetét s a rómaiaknál nagyon előre haladt. Vertunnus etruriai régi király tanította először az etruskokat, nemcsak a gyümölcsfák és szőlővesszők tenyésztésére, hanem a sajátképeni ker-

tészetre is, azért a rómaiak mint a gyümölcs istenét tisztelték. Hasonló tiszteletben részesült a Procas latin király alatt élt és Ovidtól szorgalmas kertész nőnek rajzolt Pomona, a ki jól értett a gyümölcsfák tenyésztése és nyeséséhez, tudott szemzeni és ójtani. A gabonafajok közül ősmerték a búzát és árpat, de hiányzott náluk az éjszakai termeni szokott zab és rozs; a közölszra nézve most oly fontos tengeri, csak Amerika felfedezése után terjedt el, valamint a rizs, melynek tenyésztése akkor még csak Kelet-Indiára szorítkozott.

Gabnatermésre eleitől fogva legjobbnak tartották a fekete, porhanyó és kövér földet. A közönséges vetésidő, Varro szerint, az őszi napéjegyentől a téli napfordulatig terjedt, ha későbbre maradt, a mag 40 napra is alig kelt ki. A vetőnek keze — írja Plinius — egytől járjon lépésével, értve a jobb lábat; zsák- vagy kosárból vetettek, s a magot leszántották. Az aratásra nézve Columella, Plinius és Palladiusnál azt olvassuk, hogy az a mag nem teljes megérése előtt vette kezdetét. Hol a házakat zsuppal fedték, a gabonaszárát gyökereitől kitépték, vagy mint Umbriában, jó alant levágták, vagy végre a kalászkokat villaalaku és hajtott szerszámmal kosárba szedték, az ottmaradt szárát elégették, hogy a föld belőle trágyát kapjon, vagy négy héttel az aratás után, az addig verődött gazzal együtt lekaszálták. A gabonát csépeleltek vagy nyomtaták lóval, ökörrrel, csepőkocsival vagy szánnal és a felszórta tiszta magot hombárba vagy pajtába hordták. A csepőkocsi fából készült, alacsony kerekű fűrészfórmán vassal valóan kifogazva, a szán pedig kövel vagy vassal kifogazott deszkagerenda, kerekkel nélkül, s mind a kettőt úgy huzatták keresztül-kasul a kalászkokon. Őrlés előtt — elein-

te úgy törték össze — a magot megszáritották, mert — mondja Plinius — így egészségesebbnek tartották.

Különösen a főttkezés — coena — öszpontosította a főzés és sütés mesterségét a tulságos fényűzéssel; ez a legrégebb időben két s később három részből állott; az előbéd oly ételekből volt összeállítva, melyeknek az étvágyat kellett felébresztetni, mint teknős állatok, könnyebb ételek, tojás, saláta, káposzta stb., s hogy az üres gyomrot a következő borokra előkészítsék, borral vagy musttal és mézzel kevert vegyületet ittak, a mely $\frac{2}{5}$ bor és $\frac{1}{5}$ méz, vagy $\frac{10}{11}$ must és $\frac{1}{11}$ mézből készült. Ezt követte a valóságos ebéd. Az ételeket fogásokban adták föl, melyek mindegyike, ha még oly sok asztali készleten egyszerre feladott tállakból állott is, első, második s harmadik coenának neveztetett. Az egészet bezárta az utóebéd, mikor mindenféle süteményeket, csemegét, aszalt és friss gyümölcsöt raktak föl. Egy disztrakoma étlapját Macrobius megőrizte számunkra, midőn Luntulus a köztársaság derekán főpappá lélelét ülte meg. Az előbéd két fogásból állott: tengeri süll, friss osztriga, pelori kama, csipegő rigó, spárga kövér kappannal, becsinált csiga kámával keverve, fekete és fehér tengeri makk tették az első fogást s a másodikat: édes kama, virágféreg, fügemadár, tövis és bibor csiga, öz és vaddisznósült-oldalszeletek, tyúkpástétom, s újra fügemadár.

Az erre következett sajátképeni coenában adtak a vendégek eleibe disznótógyet, vaddisznó fejet, disznótógy vagdalcot, ludat, vetrecésen sült kacsát, nyulat és tyúkot, lisztláng-eremet és picentini kétszersültet. Utóebédéről nincs említés téve. (Folyt. köv.) **Sz. G.**

Egy hét története.

— Jan. 28. —

(VK.) „Vig idényünknek“ — mert ez a farsangnak hivatalos és gyakran csak rátukmált neve — ép úgy meg vannak folyvást a maga „fekete pontjai“, mint az európai láthatárnak.

E héten is két ily fekete pontja volt, s mind a kettő nagy és szomorú.

Egyik: az óriás halmaz téglá, lenn a lipótvárosi bazilika ölében.

Másik: a gyászlobogó, fenn az akadémiái palotán.

Kezdjük a kisebb — de azért szintén elég nagy — veszteségen.

Már apáink röstelték, hogy az ország első vá-

rosának nincs egy oly monumentális temploma, melyre büszkén mutathatnának. Természetes következése volt ez ama különösségnek, hogy a nyí gazdag érsek, püspök, szerzet és káptalan közt egyiknek sem székhelye Budapest. A „magyar Sion“ egy kis város tövéből nyúlt ki, s a gazdag szerzetek vidékszerető a legrégegyesebb pontokon telepedtek meg. Pestre csak szerény plébániák és szegény barátok jutottak.

A városnak tehát végre is magának kellett gondoskodnia, hogy legyen egy nagyszerűbb temploma. Épen húsz éve, hogy erre gondolt. Kijelölte a tét, elkészítette a tervet, s ha nem esalódnak,

1848-ban kezdte építeni, abban a szép évben, melynek dicső alkotásait később anyi szerencsétlenség érte.

A bazilika lassan épült, s e tekintetben hasonlított a milánói márvány egyházhoz és a pompás kölni dómhoz. Más egyébben nem is hasonlított. Nyugodtanak esőndesen az érdemes öreg Hild hamvai, de nem lehet eltitkolni, hogy nem csinált valami művészi szabású tervet!

E széles nehéz épület, melynek hátsó gömbölye mindig a cirkusokat juttatja eszünkbe, lapos tömpe tornyai, s túl magas kupolája, mely most a vakmerőség kudarcát vallotta, aligha tették volna ránk ama magasztos benyomást, mint akár a legkisebb olasz városoknak csak középszerű dómjai.

De azért kinek jutott volna eszébe valaha kifogásokat tenni e terv ellen, miután annak kivitele örökös élethalál-küzdelmek közt folyt. Azt lehet mondani, hogy ez isten dicsőségére épülő egyháznál aligha volt Pestnek valaha nagyobb árvája. Falai kinyújtott karok lettek, melyek folyvást csak alamizsnát kértek. És a város, valamint polgárai, (mondhatni valláskülönbőség nélkül,) mindig adakoztak rá. Egymást érte a gyűjtés, kölesön, sorsjáték, hagyományzás. A kik elmaradtak, nem a város polgárai valának, hanem egy sokkal gazdagabb osztály, melytől pedig ép ezen a téren méltán sokat vártak és reméltek. De hiába, az emberek gyakran épen ott esalódnak, a hol legbiztosabban vélik megvethetni bizodalmaikat.

Ekkép két évtized kellett hozzá, míg a bazilika merész kupolája magasra emelkedett.

S miért?

Hogy két másodperc alatt annál mélyebbre zuhanjon.

A pár százezret érő anyag és emberi munka ott fekszik most halomban, s a nagy bazilika alig egyébb, mint egy szomorú rom, melyet négy erős kőfal kerete vesz körül. A torony harangja néma, s a nagy óra bátran elállhat szomorúságában.

Rosszúl építék, — mondják az emberek. — Igen, de ha nem volt miből jól építeni. Ybl, a ki tavaly (Hild halála után) vette át munkát, jó előre, megjósolá, hogy baj lesz. De arra sem volt pénz, hogy e bajt elhárítsák. Ekkép jött egy szélvész, mely elzuga a „circum dederum“-ot, és sok idő fog eltelni, míg a Lipótváros megint egy magasra törő kupola látványában gyönyörködhetik.

De ki tudja? Hátha az a tompa zuhanás, mely még a katakombát is betörte, fölébreszté azokat is, kik eddig a közönyösség aranyhimes vánkó-

sán aludtak? Hátha most kinyújtják kezöket, és — adnak. Ki tudja?

A lipótvárosi bazi lika még csak fölépülhet, de nincs kéz, mely többé fölébressze azt, kinek halálát gyászlobogó hirdeti az akademia épületén.

Ujra egy nagy veszteség van foglalya e három szóba: *Erdélyi János meghalt.*

Az irodalom e disze is lassan — négy évtized alatt — emelkedett ama magas színvonalra, melyen a nemzeti műveltség egyik legkitünőbb képviselője lett. S neki sem kellett több, mint egy másodperc, hogy a sirba ömöljön, ama titkos másságba, honnan e világ számára nincs többé fölemelkedés. De az ily kitünő férfiak ép a halál gyászja közt emelik föl legjobban az embereket, kik az ő elvesztésüket gyászolják. Egész életük a maga teljességében ekkor tűnik csak föl előttük, mint egy buzdító példa, mint egy érdemoszlop, mely messze világít.

Erdélyi a legérdemesb magyar írók közé tartozik. Fogékonysága, ismeretei, magas izlése és mélyen magyar érzése képessé tették őt, hogy sok ideig és sok téren használjon.

A szegény fiú, ki a kaposi (ungmegyei) földműves kunyhóból ment a sárospataki anyaiskolába, mely időről időre a nevezetességek egész sorozatával ajándékozta meg e hazát, oly korban tudta magát a köztisztelet magasára emelni, midőn még országszerte túlsokat adtak a születésére.

De az irodalom fő dicsősége minden időben abban állt, hogy tisztán demokrata hatalmasság, melyben csak a tehetségek uralkodhatnak. Nem nézik azt, hogy honnan jött valaki, hanem hogy mit tud. A hatalmas Richelieu verseit kiuevetik, s a stratfordi gyapju-kereskedő fiát csodálják.

Erdélyi sok előkészülettel lépett az irodalom terére. Szépműtanilag kiképezte magát, s külföldön is, (hol mint nevelő utazott,) sok ismeretet szerzett. Midőn 1837-ben megindult a híres „Atheneum“: költeményeit egy Vörösmarty, prózai cikkeit egy Bajzá méltányolák.

Rövid időn egyike lett az ismertebb íróknak, tagja az akademiának, titkára a Kisfaludy-Társaságnak, (hol a népköltészeti gyűjtést nagy sikerrel inditá meg,) 1847-ben tekintélyes szerkesztője egy kritikai lapnak, (a „Szépirodalmi Szemle“-nek,) 1848-ban a nemzeti színház igazgatója, s 1849 küzdelmes nyarán a szegedi „Respublika“ szerkesztője.

A forradalom után nagyon sokat írt, de midőn Pest bureaui főgyűpontjai lettek a németesítésnek, Sáros-Patakra ment tanárnak, s képezte az ifjúságot és gyarapitá az irodalmat.

Bölcsészeti, szépműtani és irodalomtörténeti munkái legjelesb termékeink közé tartoznak, s az ő írói működésének is példányszerűbb oldalát képezik. Tömör, velős nyelve, erőteljes gondolatai, önálló ízlése s ékesszóló irálya a legköltségesebb szellemű tudósok közé helyezték. Tanulmányai a „Budapesti Szemle“-ben, értekezései az akadémiában, melegen írt bírálatai a lapokban, megannyi nemes és tiszta művek. A magyar nyelvet alig kezelte valaki nála erőteljesebben, s kifejezései oly plasztikusak, hogy minden lapja oly szilárd, mint valami irodalmi „vert mű.“

S mint örültünk a hírek, midőn hallottuk, hogy e kitűnő tehetség megváltik Sáros-Pataktól, a tanári körtől, hol nem találta meg a nyugalmat, mert hisz egy régi angol humorista jól mondá, hogy a kis házak, ha bírának valamit az emberi természetből, nem szeretnek maguk közt a tornyot; s mint örültünk, hogy visszatér az irodalom központjába, hol tehetségének tág kör nyílik, s hol a tudományos társaságok újra büszkélkedhetnek vele.

Fájdalom, a szívбай, mely betegsége lett, meghusitá kora örömeinket, mielőtt élvezhettük volna.

Az 54 éves férfiú e hó 23-dikán meghalt Patakon, mély gyászt okozva az irodalmi köröknek és minden magyarnak, kiknek szívében fekszik nemzeti műveltségünk ügye.

Ime, ily szomorú veszteség van jegyezve a hét történetének egyik lapjára.

A másik lapon múltól élvezetek, melyek nem kárpótolhatnak. Alig is van valami nehezebb, mint ily hangulatban e másik lapra fordítani. Egyik szemmel könyvet ejteni egy sirra, s a másikkal mosolyogni a napok tűnő csillámaira!

A művészet, mely vigasztalni szokott, képezheti leginkább az átvezető fonalat.

Két „zenészetű iker“ vonta magára e napokban a pestiek figyelmét. Hosszas külföldi körútjokból tértek vissza a Thern-testvérek, magukkal hozva a jó hírt, híres zenészek (köztük az „agg Rossini“ elismerését és két idegen keresztnevet. Egyiket Willy-nek hívják, a másikat Louisnak. De csak neveik különböznek. Másképp e csinos ifjakban egyforma szellem, fölfogás, zeneérzék és technika van. Mind a négy kezük úgy játszik a zongorán, mintha csak egy kéz játszanék. Bámulatos összhangzat ez — s ebben áll sikerök. Külön-külön alig tűnnének föl e virtuózús világban, míg így meglepő újdonságok, mint voltak hegedűvel ke-

zökben a Milanollo és Ferni nővérek. „Inseparabile“-ek, kik egymás által élnek.

Érdemdús atyjok (Thern Károly, ki egykor a „Tihany ostromát“ írta, s zenedei tanár volt), vezeté nemzeti színházi hangversenyeket, s a magyar dalok „paraphrase“-ával, a beethoveni török indulóval, a Chopin-tanulmányuval, stb., közetszést nyertek. Általában e két meggyerő ifju igazolta, hogy párisi és londoni sikerök jogosult volt, — nem csak hírlapi reclame-füst.

Mielőtt tőlük megválnánk s tárcánkat befejeznők, még a farsang naplójából kellene följegyeznünk valamit.

A mi említésre méltó, az egy lakoma a redoutban, s egy táncestély az „Európában.“

Amazt Frohner János, a redout új bérlője rendezte, körülbelül háromszáz vendégének, a város előljáróinak, hölgyeknek, szerkesztőknek, de rék polgároknak, stb. Pezsgővel és crème-mel folyó Kanaán lett a nagy táncateremből, hol poharakat üritettek Frohnerék, ki a szorgalom és szerencse által fővárosunk egyik legismertebb iparosra lett. „Egy koresmáros“ — fogja száját bigyeszteni Hétszilvafayné ő nagysága, ki ősei-nek képeit pókhálós szobában nézegeti. Igen, egy ember, ki nagy vendégfogadókat bír, oly időben, midőn azt szokták írni: „minden vendégfogadó egy darab művelődéstörténet.“ A hotelier-k nem kis tényezők a mai világban. Ha ők kényelmet, esztét, jó konyhát, szóval kellemes otthont tudnak adni az ezer meg ezer megforduló idegennek: ezek mind jó hírt visznek szét a helyről, a hol megfordultak. Valóban egy ily „koresmáros“, ki évonkint ezeket elégit ki, s munkája által meggazdagszik és az ipar tömérdek ágát mozdítja elő, többet ér, mint egy oly kilenc gombú korona, mely ősi kincstárát idegen piaczon árvereztetni el. — El az előítéletekkel!

Jól esett látnunk, hogy ez izraelita nőegylet jótékony táncestélyében is két miniszter (b. Eötvös és Wenckheim,) oly tisztelt urhölgy, mint Bohusné Szögyéni Antónia, és sok más érdekes vendég vettek részt. E keleties szépségű, művelt hölgyekkel jobban is lehetett mulatni, mint némely „rártartó“ körben, hol a hatszáz holdas kisasszony csak legyezője hegyét nyújtja a száz holdas leánykának, s nem veszi észre, hogy a legyező végén egy jókedvű démon szörnyű nagyokat kacag, és ezt a kacagást az az óriás hegy vízhangozza, melynek neve — *korszellem*.

Vegyes közlemények.

F. Gy. (*Történeti naptár.*) Január hó: 29. Meghalt Lendvai Márton színművész, 1858. — 30. Görgey a világiosi született Toporcon, 1818. — 31. Bajza József költő született Szücsiben, 1804. — Február-hó: 1. A toscánai herceg országát odahagyva, Gaetába menekült, 1849. — 2. Róbert Károly pénzügyeit szabályozó rendeletet adott ki, 1342. — 3. A Porta Görögország teljes függetlenségét a török kormánytól elismerte, 1830. — 4. Rákóczy Zsigmond meghalt Fogarason, 1652.

—v— („*Tolongás a sz. pétervári gőzfürdőbe*“) címmel adjuk jelenleg lapunk 5 dik lapján igére-tünkklöz képest a második oroszországi életképet. — A gőzfürdő, a hogy azt Európaszerte használják, orosz találmány, s Oroszországban nincs valamire való falu, melyben gőzfürdőt ne lehetne találni, minthogy az orosznál a gőzfürdő használata épen oly nemzeti szokás, mint a hogy vallásos szokás a töröknél a kéz gyakori mosása, vagy a zsidónál némely állat husának meg nem evése. Különben a gőzfürdők használatára a böles természet maga kényszerítette az oroszokat, mert a test egészségére nézve szükséges egyéb fürdőket — a hideg éghajlat miatt — az év legnagyobb részén át nem használhatják s mert számos orvos állítása szerint épen a gőzfürdők használata a legalkalmasabb óvszer és gyógy mód azon bőrbetegségek és meghűlési bajok ellen, melyek Oroszországban a mindig melegen öltözködés, az igen meleg lakások és a külső szabad levegő nagyobb fokú hidege miatt oly gyakoriak. A gőzfürdő tehát Oroszországban épen oly gyűlhelye a különböző állásu s foglalkozásu embereknek, mint nálunk a kaszinók vagy nyilvános sétányok s így az ottani élet jellemzetes részét képezik. — A gőzfürdők használata Oroszországból Európa egyéb részeiben is elterjedt, Németországban legelőször a berliniek állítottak gőzfürdőt 1818-ban. Magyarországon legelőször Szeklenón állítottak föl gőzfürdőt s utána (1832-ben) Budán, a Rudas-fürdőben; azóta már minden jelentékeny városunkban van, legnevezeteseb azonban a Rác-fürdőbeli, mely fényes kiállítására nézve talán egész Európában a legelső.

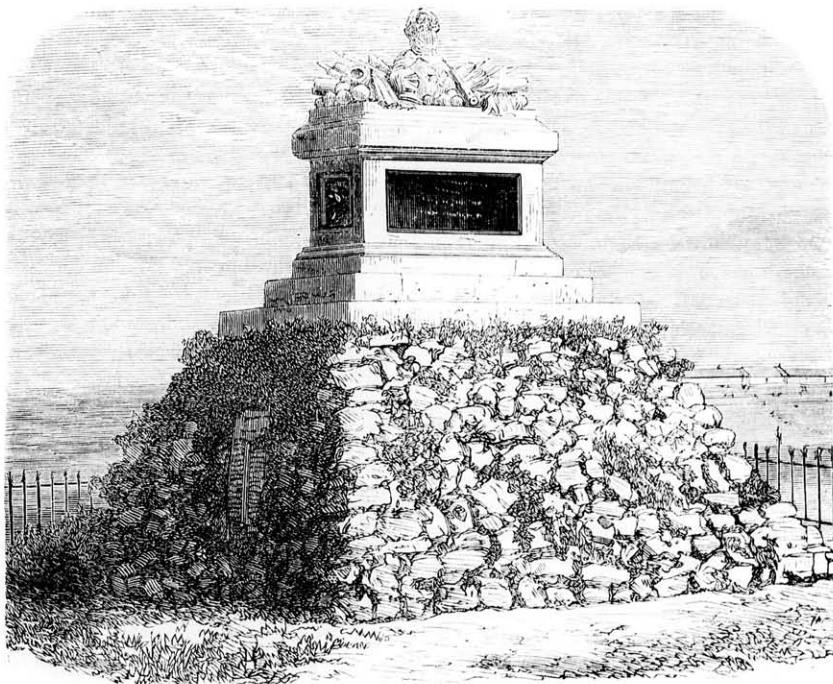
—v— („*A Kolowrat-Ring Bécsben.*“) Minthogy Magyarországon ez idők szerint Bécsben van, a mennyiben delegált képviselői ép most szavazzák meg az osztrák hadsereg tartására általunk fizetendő összeget, tehát némileg időszerű, ha Bécs egyik részét megint bemutatjuk képbén s így magunk is rövid kirándulást tesszünk a „Kaiserstadt“-ba. Olvasóink nagy része bizonyosan tudja, hogy Bécs belvárosát még csak nem igen régen

is bástyák öveztek s hogy ezek körül futott végig „Glacis“ néven ismert sétánya. Míg Magyarországon is, mint Krónland, rákényszerítették véres verejtékének adóját az összbírodalom pénztárába fizetni, azalatt az osztrák kormány mindent elkövetett Bécs szépítésére. A belváros ódon bástyái lehullottak, sok ócska épületet elpusztítottak s azok és a Glacis helyén a most ugynevezett Ring-et hozták létre, sok millió forintnyi, magyar adókból is került költségen. Ez a „Ring“ egy igen széles, gyűrűalakú utca, mely a belvárost gyűrűként keríti be s nevét ezért kapta. A Ringen át egymásután emelkednek a pompásnál pompásabb paloták, leginkább főhercegekéi és azon bankárokéi, kik az osztrák államkölesönökön szedték meg magukat; a Ringen épült a bécsi új operaház is, ez a milliókba került pompás épület, melyben szintén sok szegény magyar ember pénzét sőt hajtozik; szinte mondhatnók, hogy véres verejtékünkkel készítették annak vakolatját. Képünk ennek a bécsi Ringnek ugynevezett Kolowrat-Ring részét ábrázolja, s ha a magyar ember szívét okvetlen bának kell eltölteni azon szép s a mi nyomoruságunk árán emelt épületek láttára, más részt meg vigasztalásunkra szolgálhat, hogy hiába igyekvők az osztrák Bécsét szépíteni, tágitani, mert ezzel hanyatlását meg nem akadályoztathatta. Bécs olyan, mint a vén, ráncos ember, kinek bőre összelottyadt, bő már önmagának s ezért számtalan házában üresen állanak a lakások; míg sokáig árváskodott s minden címától megfosztott Pestünk hamupipőke ugyan, hanem fiatal és életeli, mit az is mutat, hogy önmagába alig fér, azaz egyik legnagyobb nyomorusága a lakáshiány. Ne irigykedjünk hát arra a felcifrázott vén vasorru bábára: Bécsre; mert ha most még haumpipőke is Pestünk, bizony-bizony ebből lesz a városok királynéja, ha kifejlődhetik alkotmányos szabadságunk s nemzeti jólétünk.

* (*Monda a szőlőről.*) Mikor Bacchus még gyermek volt, Hellason keresztül Naxosba utazott. Az út hosszu volt, s a gyermek elfáradt, s hogy megpihenjen, egy nagy kődarabra ült le. A mint a földre nézett, egy kis növényt pillantott meg, melyet őly szépnek talált, hogy elvitte hazájába s elülteté. Miután azonban a nap forrón süttött, attól tartott, hogy a növény kezében elhervad, keresett s talált is egy madár-csontot s abba tette a szép növényt. A szép növény oly hatalmasan kezdett növekedni, hogy minden oldalra kiterjeszkedett. Bacchus félt, hogy a csontot szétrepesztí, tehát egy erős oroszlán-csontba illeszté az

egész másik esonttal együtt. Itt megint annyira nőtt, hogy az oroszlán-esont is veszedelemben forgott. Szerencsére azonban, Bacchus valami számár-csontra akadt, mely az oroszlán-esontnál is tágasabb volt, s abban őrizte meg a drága palántát. Így ért Naxosba. A növényt be akarta ültetni, hanem észrevette, hogy az ágacskáik annyira feleseperedtek, megszapordtak, hogy sértés nélkül nem lehet az oroszlán és számár-csontból kivenni. Beültette tehát oroszlán és számáresontostól együtt. A növény meglepő gyorsasággal növekedett s Bacchus örömmel tapasztalta, hogy csodálatos bogyókat terem. Kisajtolta azokat s ebből termett az első bor s Bacchus

miként a hőseink emlékkövei javára begyülemdő összegek oly tetemesek legyenek, hogy azokon, igazán monumentális szobrokat lehessen állítani, minthogy ilyesnek költsége, szerényebb igények mellett is, százezer forint körül jár. Különböző vidéki lelkes hazánkfiai tehát, kik ily emlékek felállítását tervezték, nem fogják rossz néven venni, ha ez alkalommal itt egy igen díszes síremléket mutatunk be, mely hőseink emléke meghálálása céljának megfelelő volna, s mindamellett szerényebb anyagi viszonyaink közt is kiállítható. Megjegyezzük egyszersmind, hogy az itt bemutatott síremlék eredetijét a Morvaországban, Tobiltschau mellett 1866. nyarán, a poroszok ellen egy dies-

Csátában elesett katonák síremléke.

inni adta az embereknek s kezdte észlelni hatását. Ha az emberek keveset ittak, vidorak lettek s daloltak, mint a madarak. Ha többet ittak, bátran szembeszálltak, mint az oroszlán. Ha nagyon sokat ittak, lehorgaszták fejüket s buták lettek, mint a szamarak.

—v— (*Dicső csatában elesett honvédeink*) emléke meghálálására hazánk több vidékén gyűjtéseket rendeznek, hogy aztán a begyülemdő pénzalapon síremléket állíthassanak a hősöknek. Mivel azonban a magános hazafiak áldozatkésztségét napjainkban, — midőn törekvéseinkben szabaddabban mozoghatunk, — annyi különböző és szintén nemes cél veszi igénybe, nem igen remélhetni,

telén harcban elesett, bűnös politika szegény áldozatai emlékére állították fel; egyszersmind lehetlen egyik, a kormány által subvencionált magyar politikai lapunkat meg nem róvnunk azon lelketlenségéért, hogy gúny tárgyává igyekszik tenni azon, legtermészeteseb hazafias kegyeletet, miként hazaszerte emlékekkel akarják a hálás élők megjelölni 1848—1849-dikei hőseink sírjait. Ama lelketlen magyar lapnak nem jutott ugyanakkor észébe, hány nagyszerű síremléket állítottak Morva- és Csehország határein az Ausztriára nézve diestelen osztrák-porosz háboruban elesett osztrákok megörökítésére, mit mi világgért sem fognánk gúny tárgyává tenni.

fordított a kupola építésére kívánt anyagok- és munkára: 1) kőfaragó munka s közállítmány 1865. évben 17,132 ft 11 kr. 1866-ban 11,232 ft 86 kr. 1867-ben 27,096 ft 92 kr. Összesen 55,461 ft 90 kr. 2) kőműves és napzámos munkabér: 1865. évben 11,242 ft. 1866-ban 500 f. 1867-ben 3000 ft. Összesen 24,242 frt. 3) kőfaragó munka: 3600 ft. 4) építési kővek s téglák (ára 56,747 ft. 37 kr. 5) vas a falakban 3207 ft. 6) mészs 5779 ft. 93 kr. 7) állásfa 7567 ft-ára csak a kupolára hiányosan felszámított költség összesen 156,306 ft krockan nem számítva.

* (A természetudományi társulat) febr. 1-sőjén üli meg fennállásának 25-ik évfordulóját. Az ünnepegy az evang. tanoda nagy termében lesz. Dr. Kátai Gábor titkár ez alkalommal a társulat 25 éves történetét adja elő, s dr. Bugát Pál fölött is emlékbeszédet tart.

* (Kisfaludy Sándor eddig pusztán maradt sírjára emlékszóbot állítani) a sümegi kaszinó vállalkozott. E célra eddigelé 3 ezer s néhány száz forint gyűlt össze. Az emlékszóbot elkészítésével jeles szobrászunkat, Izsó Miklóst készülnek megbizni, ki is legközelebb Sümeghre fog utazni, a hely színet megtekintendő.

* (A zágrábi tartománygyűlésre) meghívott két fiumei képviselő a fenálló szentesített törvények és választási egy értelmű nyilatkozataik folytán a zágrábi tartománygyűlést nem tartotta illetékesnek arra, hogy ott Fjumét illetőleg bármennyi határozat hozathatnék. És így a meghívott fiumei képviselők sem a tartománygyűlés tanácskozásaiban részt venni, sem abban személyesen megjelenni nem akarván, irásban tiltakozást adtak a zágrábi tartománygyűlés elnökének Vukonovics urnak.

* (A magyar k. pénzügyminiszterium adóhivatalai folyóat használgák a német nyelvet.) Ime egy furcsa példa rá, mely magyar pecsét alatt itt Budán e napokban történt. A jövedéki főadóhivatali ily cím alatt küldött egy hivatalos iratot a tétényi hatóságához: „K. ung. Gef. Hpt. et St. Amt. Ofen. Dem Gemeinde Vorstande zu Tétén Dienstlich. — Tétény község előjárósága (papírkimelésből) megfordította a borítékot s a maga hivatalos okiratát magyar nyelven irt cím alatt küldte fel benne. — Hanem Budán nem értették meg az intést, még egyet fordítottak a borítékra, s ugyanazon szavakat irták rá, csak hogy most Tétény helyett „Perbál pr. Bia“. — Ki gondolta volna, hogy a m. kir. miniszteriumnak jövedéki fő és adóhivatala az, mely ilyen tántorítlan hívo az egyedül civilizált német nyelvnek?

* (Képviselőválasztás.) Nagy-Váradon Tokody Ágostot egyhangulag országos képviselőnek választották. A balközéphez tartozik.

* (Egy családós fővárosi altanító évi kimutatása.) Bevétel: Erdij 350 ft, lakáspótlék 50 ft, összesen 400 ft. Kiadások: Egy meglehetősen tágas pinceszoba 100 ft, lábbeli saját számára (családja mezteláb járhat) 10 ft, ruhafelöltés 10 ft, adó- és hivatalos adakozások stb. 15 ft, gyertya a téli hónapokon át 10 ft, szappan és dunavis 20 ft, ös-

szesen 166 ft. A mosás az altanító neje hivatalos foglalkozása, tehát díj érte nem jár. Maradék az egész évre 235 ft, vagyis egy óra 19 ft 58 $\frac{1}{2}$ kr, vagyis egy napre 65 $\frac{1}{10}$ kr az egész család szükségéire. Részletezve: reggeli kenyér 10 kr, ebéd kenyér 10 kr, burgonya 10 kr, vacsora kenyér 10 kr, burgonya 10 kr, összesen 50 kr. Naponkénti maradék 15 $\frac{1}{10}$ kr. ruházatra a gyermekek oktatására, nevelésére, az altanító további kiképezésére szükséges eszközök megszerzésére, hogy méltán tehesse le pályáján még előforduló féltucat vizsgáit, előre nem látottakra, a sok eredmény nélküli folyamodványokra szükséges papír, toll, tinta, bélyeg stb-re.

* (A maga idejében oly basáskodva uralkodott adminisztrátorról) Hlaváts János urról mi is több ízben emlekezünk. 1862-ben Sárosmegyében uralkodott és tízzel vassal, sőt tintával is terjeszté a civilizációt, betintáztatván olvashatlanul a megye 1861-ről szóló jegyzőkönyvének több lapját, s ez által megkárosítván sok ügyet. Ezért egy pár ezer forintocská nyugdíjat kapott, Sárosmegye pedig most a levéltár botrányos feldúlásáért törvényszéki keresetet indított ellene. Hanem az igazságügyminiszter egy dec. közepén kelt meghagyása megszünteti ellene a keresetet. Ugy látszik, ezek az urak még mindig „ne nyulj-hozzá“ virágok.

* (Gr. Teleki Miksa ezer forintot küldött) Jókai Mórhoz, azzal a megbizással, hogy ez összeg felét azonnal ossza ki a szükségét szenvedő honvédek közt, (miután az országos alap dacára maig is nyomorognak), másik felét pedig küldje el a „mentánai gyásznap szenvedőinek,“ (Garibaldi harcsoai, kik a mentánai csatában megsebesültek.) Jókai ennélfogva fölhitva a budapesti honvédegyelet előjáróságát, hogy a segélyzésre ajánljon neki négy család és 15 családalan honvédet; ez után megtörtént, s ki is osztá köztöttük. Az összeg másik felét pedig elküldé a florenci apoló bizottmányanak.

* (Az izraeliták jótékonyágokkal teszik emlékeztetéssé) az emancipáció napját. Igy Miskolcon minden egyházfellekezet szegényeinek 25—25 főt küldtek, s ezen kívül 300 főt osztottak ki a városi szegények közt. Hatvan teritéki lakoma volt, melynél szinten jelentékeny összegeket adtak jótékony célokra, többi közt a borsodi honvédszegélydegyetre. Megemlítjük e helyen, hogy Nyiregyháza már kilenc izraelitát választott be a városi képviselők közé. Kolozsvárt meg választanak.

* (Temesvárt párbajra hívták ki) Missics városi képviselő urat, mert a városi közgyűlésen tiltakozott a katonai Commandó azon kifejezése ellen, hogy még most is temesi bánásgot és szerb Vojvodinát emleget. Vége van már annak, s gróf Andrásy tett is Bécsben e végett előterjesztést.

* (A Nagyváradon f. hó 15-én tartott honvédbál) egyebek közt különösen azért volt érdekes, mert benne az ott állomásozó cs. kir. katonaság parancsnokai és számos főistái is megjelentek, s magaviseletükkel azon eszmének adtak kifejezést,

hogy az ellenkezőkérdések megszűntével katoná-
s katonát becsülni tudja.

* (A vesprémi függimndium) megalapításához
Ránolder püspök tízezer frítal, s a káptalan is
ugyanannyival járult.

* (Hunyadmégye főispánja,) gr. Kun Kocsárd
saját kérelmére ez állásától fölmentetvén, helyére
Barcsay László tartományi biztos nevezetett ki
főispánul.

* (Sarolta császárnéről beszélék,) hogy férje ha-
lálát gyöngéden tudatták vele. A belga királyné
mondta meg neki. „Szegény férjem, rég megál-
modtam halálát!” — e szavakat mondta busan
Sarolta császárné, de egy könyvet sem ej-
tett, és szokásos apathijába esett vissza. Minden
foglalkozása abból áll, hogy a francia bibliát ol-
vassa.

* (Furcsa néma.) Maros-Vásárhely mellett egyik
faluban egy nő, hogy férjétől elválhassék — meg-
szűnt beszélni, egy kerek esztendeig néma ma-
radt. Ismerősei jól tudták, hogy az egész csak tet-
tetés, de sem fenyegetéssel, sem ütés-veréssel nem
lehetett rábirni, hogy beszéljen. Mikor aztán látta,

hogy törekvését nem koronázza siker, s a néma-
ság dacára férjével kell maradnia: ismét megszól-
lalt, s néhány hét óta bőven csörgedező szavak-
ban önti ki keble érzelmeit.

* (Guyon Rikárd özvegye) 1866-i télen az addig
Konstantinápolyban maradt könyveit elhozatván,
mikor a láda Pestre érkezett, a vámhivatalon fel-
nyitvatván, a benne levő könyvekből huszonkét
darab, mint tiltott munka elkoboztatott. Többszöri
hiába való tudakozódás után végre a mult novem-
ber végén egy barátja arról értesítette a Párisban
lakó grófnét, hogy az elkobzott könyvek megse-
misítés végett a papirmalomba küldettek.

—v.— (Hibalgazítás.) Mult számunkban, a
magyarországi szabaddkőművességről szóló cikk-
ben, az 58-dik lap második hasábjá végefele egy
helyütt hibásan a „Latomia“ című szabaddkőmű-
vesi folyóirat van idézve, holott a cikk azon ré-
sze közli saját nézete, mely nézetei helyes volta
fölött a szerkesztőség közbeszurt kérdőjelekkel
ad kételkedésének kifejezést, A mi pedig dr. Le-
wisnek Belcredihez intézett folyamodványát illeti,
az a „Zeitschrift für Freimaurerei“ ben jelent meg.

H I R D E T É S.

Előfizetési felhívás a

„H E T I P O S T A“

című politikai hetilapra.

(Ára évnegyedre csak egy forint.)

Mai nap jóra való magyar ember már nem lehet el újság nélkül, mert nemcsak joga van me-
gyeje, hazája és a nagy világ dolgairól értesülnie, hanem ez hazafias kötelessége is; mert csak
azon ország életre való, melynek minden polgárát érdeklik a köztügyek.

Az előfizető oly szabad elvű újságot kap, mely érthetően magyarázza meg a hazai
politikai állapotokat, — pontosan elbeszéli az országgyűlésen történeteket és az ott mondott szónok-
latokat, — elmondja szorgalmasan, mi történik a nagy világ országaiban, és kifejtteni igyekszik,
hogy miből eredt egyik-másik bonyodalom, — közli a különböző megyék gyűlésein történeteket s
mindant, a mi nevezetes adja elé magát akár az országban, akár a külföldön; — ad eredeti levelezé-
seket (s ilyek küldésére ezentúl is kérjük t. olvasóinkat) itthonról s távol külföldön elszörva élő hon-
fitársainktól, — mindenre kiterjedő újdonságaiban hasznos szolgálatot igyekszik tenni mindennemű
tisztviselőnek, papnak, tanítónak, gazdának, községi előjáróknak, szóval minden állású polgártársaink-
nak s mert a minisztérium és egyéb hatóságok rendeleteit is szorgalmasan közli, ezzel nélkülözhe-
tővé igyekszik tenni minden más drága újságot.

S hogy mulattató olvasmányban is részesüljön az előfizető, azért a „Heti
Posta“ minden számában még külön adunk magyar történeti elbeszéléseket, humorisztikus cik-
keket s „Apróságok“ cím alatt olvasni érdemes furesaságokat.

Előfizetési föltételek:

Januártól március végeig ¼ évre 1 ft.	Januártól szept. végeig ¾ évre 3 ft.
Januártól június végeig ½ évre 2 ft.	Januártól egész évre 4 ft.

(Az előfizetések Pestre, a „Heti Posta“ kiadóhivatalához küldendők.)

Szokoly Viktor,

szerkesztő és tulajdonos.

Emich Gusztáv,

magyar akad. nyomdász és kiadó